આવકવેરા રિટર્ન (ITR) માર્ગદર્શિકા

Income Tax Return e-Filing Step-by-Step Guide India

સત્તાવાર ઈ-ફાઈલિંગ પોર્ટલ
incometax.gov.in

પરિચય: આવકવેરા રિટર્ન (ITR) એ કરદાતા દ્વારા નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન કમાયેલી આવક, ચૂકવેલ ટેક્સ અને કપાત (Deductions) ની વિગતો દર્શાવતું અધિકૃત પત્રક છે. દર વર્ષે નિયત મુદત (જૂલાઈ ૩૧ / ઓક્ટોબર ૩૧) પહેલાં ITR ભરીને કાનૂની જવાબદારી પૂર્ણ કરવી, રિફંડ મેળવવું અને લોન/વીઝા માટે મજબૂત નાણાકીય રેકોર્ડ બનાવવો અત્યંત જરૂરી છે.

ભાગ ૧: કયું ITR ફોર્મ કોના માટે યોગ્ય છે? (ITR FORMS)

ITR ફોર્મ	કોના માટે ઉપયોગી (Eligibility)	આવકના સ્ત્રોતો (Income Sources)
ITR-1 (Sahaj)	પગારદાર (Salaried) અને પેન્શનર વ્યક્તિઓ (આવક ₹૫૦ લાખ સુધી)	પગાર/પેન્શન, ૧ મકાન મિલકત, બેંક વ્યાજ અને ખેતી આવક (₹૫,૦૦૦ સુધી).
ITR-2	વ્યક્તિગત/HUF (જેમને વ્યવસાય કે ધંધાની આવક ન હોય)	મૂડી નફો (Capital Gains - શેરબજાર/મિલકત વેચાણ), ૧ થી વધુ મકાન, વિદેશી સંપત્તિ.
ITR-3	વ્યવસાય, ધંધા કે ભાગીદારી પેઢીમાંથી આવક ધરાવતા વ્યક્તિઓ	પ્રોફેશનલ ફી, ધંધાનો નફો, બેલેન્સ શીટ અને ઓડિટ રિપોર્ટ વાળા વેપારીઓ.
ITR-4 (Sugam)	નાના વેપારીઓ અને પ્રોફેશનલ્સ (Presumptive Income Scheme)	કલમ 44AD, 44ADA અને 44AE હેઠળ અંદાજિત આવક દર્શાવતા નાના ધંધાદારીઓ (આવક ₹૫૦ લાખ સુધી).

ભાગ ૨: નવી ટેક્સ પ્રણાલી વિરુદ્ધ જૂની ટેક્સ પ્રણાલી (NEW VS OLD REGIME)

નવી ટેક્સ પ્રણાલી (New Tax Regime)

- **ડિફોલ્ટ પ્રણાલી:** હવે તમામ કરદાતાઓ માટે આ મુખ્ય પસંદગી છે.
- **ઓછા ટેક્સ દર:** ટેક્સ સ્લેબ દરો પ્રમાણમાં ઓછા છે.
- **સ્ટેન્ડર્ડ ડિડક્શન:** ૩. ૭૫,૦૦૦ નો સીધો લાભ.
- **મર્યાદિત કપાત:** 80C, 80D, HRA વગેરે રોકાણની કપાત મળતી નથી.
- **૩. ૭ લાખ સુધી ટેક્સ શૂન્ય:** Rebate u/s 87A હેઠળ કોઈ ટેક્સ ચૂકવવો પડતો નથી.

જૂની ટેક્સ પ્રણાલી (Old Tax Regime)

- **રોકાણ કપાતનો લાભ:** તમામ કપાતો અને છૂટછાટો સાથે.
- **80C કપાત:** PPF, EPF, LIC, ELSS, ટ્યુશન ફી વગેરે ૩. ૧.૫ લાખ સુધી.
- **80D કપાત:** મેડિક્લેમ હેલ્થ ઈન્સ્યોરન્સ પ્રીમિયમ.
- **HRA & Home Loan:** મકાન ભાડું અને હોમ લોન વ્યાજ કપાત (૩. ૨ લાખ સુધી).
- **૩. ૫ લાખ સુધી ટેક્સ શૂન્ય:** કપાતો બાદ આવક ₹૫ લાખથી ઓછી હોય.

ભાગ ૩: જરૂરી દસ્તાવેજોનું ચેકલિસ્ટ (REQUIRED DOCUMENTS)

મુખ્ય પુરાવા અને ટેક્સ પત્રકો

- **PAN અને આધાર કાર્ડ:** બંને એકબીજા સાથે લિંક હોવા જરૂરી છે.
- **ફોર્મ ૧૬ (Form 16):** કંપની/માલિક દ્વારા આપવામાં આવતું પગાર અને TDS સર્ટિફિકેટ.
- **Form 26AS:** કાપવામાં આવેલ કુલ TDS અને સોર્સ ટેક્સ ચુકવણીનું પત્રક.
- **AIS & TIS:** એન્વ્યુઅલ ઇન્ફોર્મેશન સ્ટેટમેન્ટ (વાર્ષિક નાણાકીય વ્યવહારોની વિગત).

આવક અને રોકાણના પુરાવા

- **બેંક પાસબુક / સ્ટેટમેન્ટ:** તમામ સક્રિય બેંક ખાતાઓની વિગત અને વ્યાજ સર્ટિફિકેટ.
- **રોકાણના પુરાવા:** LIC, PPF, NPS, મ્યુચ્યુઅલ ફંડ અને હેલ્થ ઇન્સ્યોરન્સની પહોંચ.
- **મૂડી નફાનું સ્ટેટમેન્ટ:** શેરબજાર/મ્યુચ્યુઅલ ફંડ પ્રોફિટ રિપોર્ટ.
- **હોમ લોન સર્ટિફિકેટ:** વ્યાજ અને પ્રિન્સિપલ ચુકવણીની રસીદ.

ભાગ ૪: ઓનલાઈન ITR ફાઇલ કરવાની સ્ટેપ-બાય-સ્ટેપ પ્રક્રિયા

૧ ઈ-ફાઈલિંગ પોર્ટલ પર લોગિન (Portal Login)

- સત્તાવાર પોર્ટલ **incometax.gov.in** ખોલી યુઝર ID (PAN નંબર) અને પાસવર્ડ દ્વારા લોગિન કરો.

૨ AIS અને Form 26AS ની ચકાસણી

- **"e-File"** મેનુમાંથી **Annual Information Statement (AIS)** અને **Form 26AS** ડાઉનલોડ કરી તમારા વ્યાજ, ડિવિડન્ડ અને TDS ની વિગત ચકાસો.

૩ ITR ફોર્મ અને આકારણી વર્ષ (Assessment Year) પસંદગી

- **e-File > Income Tax Returns > File Income Tax Return** પર જાઓ.
- ચાલુ **Assessment Year (દા.ત. AY 2026-27)** અને Mode of Filing **Online** પસંદ કરો. યોગ્ય ITR ફોર્મ પસંદ કરો.

૪ આવક, કપાત અને ટેક્સ ગણતરી ચકાસવી

- પ્રી-ફિલ્ડ (Pre-filled) ડેટા ચકાસો, વધારાની આવક ઉમેરો, કપાતનો દાવો કરો અને બાકી ટેક્સ હોય તો ઓનલાઈન પેમેન્ટ કરો.

૫ ઈ-વેરિફિકેશન (e-Verification - અત્યંત અગત્યનું)

- ITR સબમિટ કર્યા પછી **૩૦ દિવસની અંદર** ઈ-વેરિફિકેશન કરવું ફરજિયાત છે.
- આધાર OTP, નેટ બેંકિંગ કે EVC દ્વારા તુરંત e-Verify કરો. ઈ-વેરિફિકેશન વિના ITR અમાન્ય ગણાશે.

મહત્વપૂર્ણ ટીપ: હંમેશાં છેલ્લી તારીખ (૩૧ જૂલાઈ) ની રાહ જોયા વિના વહેલાસર ITR ફાઈલ કરવું. છેલ્લી ઘડીએ સર્વર ડાઉન રહેવા કે ભૂલ થવાને કારણે વિલંબિત રિટર્ન (Belated Return) ભરવું પડે તો કલમ 234F હેઠળ દંડ અને વ્યાજ ચૂકવવું પડી શકે છે.